

ФІЛОСОФІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 811.161.2*272:323.1/2](091)

І. В. Вернудіна,

доктор філософських наук,

професор кафедри державної політики

та суспільного розвитку,

Національна академія державного управління

при Президентові України

Державна мова як ціннісно-смісловий критерій національної ідентичності українського народу

У статті досліджується проблемне поле вільного обігу української мови в історичній ретроспективі. Проводяться наукові паралелі щодо феномену культурної самосвідомості нації та його мовленнєвого компонента як найбільш потужних джерел національної ідентичності. Використовується значний теоретичний потенціал спадщини видатних українських учених, зокрема – праці філософа мови, психолінгвіста світового рівня, харківського теоретика-мовознавця Олександра Потебні. Зазначається необхідність виваженого підходу до питання державної мови в Україні як одного з важливих складових загальної національної безпеки держави.

Ключові слова: мова, нація, національна ідентичність, державна політика, національна культура, естетичний феномен.

The article investigates the problem field of free circulation of the Ukrainian language in historical retrospective. Conduct scientific phenomenon parallels between cultural identity and language as a component of the most powerful sources of national identity. There are used considerable theoretical potential of heritage of outstanding Ukrainian scientists, in particular the works of the philosopher of language, psycholinguist global importance, Kharkov theoretician Alexander Potebnya linguist. A balanced position to the issue

of the state language in Ukraine as one of the most important components of the overall national security is necessity. *Key words:* language, ethnicity, national identity, government policy, national culture, aesthetic phenomenon.

В статье исследуется проблемное поле свободного обращения украинского языка в исторической ретроспективе. Проводятся научные параллели между феноменом культурного самосознания и его языкового компонента как наиболее мощных источников национальной идентичности. Используется значительный теоретический потенциал наследия выдающихся украинских ученых, в частности труды философа языка, психолингвиста мирового значения, харьковского теоретикаязыковедца Александра Потебни. Отмечается необходимость взвешенного подхода к вопросу государственного языка в Украине как одного из важнейших составляющих общей национальной безопасности государства.

Ключевые слова: язык, нация, национальная идентичность, государственная политика, национальная культура, эстетический феномен.

Актуальність та постановка проблеми. Мова є могутнім і необхідним засобом освіти й культурного поступу народу, потужним каналом трансляції інформації, знань, досвіду, духовних цінностей у шерегу поколінь. Мова – первинна потреба нації та її привілей, одвічне право нації на власну прикметну ознаку. Національна ідентичність є природним і невід’ємним чинником історичного буття будь-якого народу. І визначається вона лише двома ціннісними критеріями – мовою народу та його культурою. Вони як структура ДНК і відбитки пальців – унікальні, неповторні, ексклюзивні за всіх часів. Існування нації і народу зумовлюється духовним потенціалом феномену мови і культури, ними живиться і конфігурується. Як зазначив відомий сучасний український філософ М.Попович на зустрічі зі слухачами НАДУ 11 лютого 2014 р., українцями нас робить культура, до якої ми причетні. Аби нині долучитися до глобалізованого “Ми”, кожний українець має, насамперед, усвідомити велич своєї рідної культури, її самобутність,

зберегти власний життєвий світ та відчуття національного “Я” (див.: офіційний сайт НАДУ). Тож проблема української мови як єдиної державної, особливо у світлі нинішніх геополітичних та історичних зрушень, є надзвичайно актуальною і як ніколи болючою.

“Наука нас учить, – писав В.Винниченко ще 1928 р., – що народи й мови їхні творяться тисячоліттями, що в цьому складному процесі беруть участь численні й різноманітні фактори: історичні, економічні, географічні, кліматичні і т.д. і т.д.” [4, с. 193]. При цьому мова є феноменом культурної самосвідомості народу, нації, людства і водночас забезпечує природне буття кожної окремої особистості. Функціонування всіх структурних компонентів науки й культури, особливе ставлення до світу можливе завдяки відповідній мовній інтерпретації. Розбудова політичної свідомості держави також можлива лише за посередництвом мови. Адже національні й культурні цінності, релігійні обряди і народні традиції протягом усього історичного шляху їх становлення цілковито детерміновані національними відмінностями та специфікою. Загальноприйнятий і узвичаєний простір буття будь-якої нації століттями карбується її мовленнєвим потенціалом, що передається в родині від покоління до покоління. Тому варто ще раз замислитися над історичними особливостями україномовного контексту буття нації, особливо перед реальними загрозами і викликами сьогодення.

Аналіз публікацій, присвячених дослідженню мовного питання, та невирішені аспекти проблеми. Традиційно мовній проблематиці в історії української науки і культури приділялася значна увага. Серед корифеїв дослідження феномену мови загалом і української зокрема варто назвати О.Потебню, І.Франка, М.Грушевського, І.Огієнка, А.Кримського, С.Єфремова, М.Євшана, Д.Чижевського, Ю.Шевельова (Шереха), Я.Рудницького. Серед знаних сучасних учених – М.Зарицького, М.Поповича, П.Кононенка, В.Лизанчука, А.Погрібного, О.Забужко, В.Крисаченка, В.Москалюк, О.Пономаріва. Помітний внесок у дослідження проблематики

української мови та мовлення зроблений науковцями, які працюють на теоретичній ниві державної політики й публічного управління: В.Карловою, О.Куцьом, І.Лопушинським, Л.Масенко, Ю.Огульчанським, І.Плотницькою, В.Радчуком, М.Стріхою, О.Тараненком, О.Ткаченком, Ю.Чередником.

Лейтмотивом більшості праць згаданих вище сучасних авторів є констатація дещо уповільненого і досі стану розвитку української наукової мови, її термінологічного словника. Проблемою сьогодні виявляється і вільний обіг української мови у сфері освіти, культури, політики, у державних установах та органах влади. Тому вкрай важливо змінити ситуацію. Це уможливить і суттєво спростить вербалізацію науково-культурних перетворень, соціально-політичних зрушень в українському суспільстві на різних етапах його розвитку. А подальша розробка теоретико-методологічних засад мовної парадигми в Україні стане ефективною лише за умови об'єктивного врахування всіх аспектів україномовної проблематики, у тому числі найгостріших і найболючіших. Цей фактор має принципове значення, адже саме в мові зосереджене й акумульоване “ціннісно-сміслові ядро національної культури, котрим забезпечується самобуття естетика світосприйняття, естетичне буття етносу в своїй окремішності й самості” [7, с. 3].

Метою статті, звідси, постає “проблемна зона” перетину національного й універсального, аутентичного і глобального, ідентичності та асиміляції. Мовний простір буття сучасного українства розгортається в зіставленні з історичними процесами. Компаративний аналіз у часовій ретроспективі залучено з метою розуміння тих мовних колізій, у яких історично опинився і досі перебуває український народ. Виокремлення україномовної проблематики здійснюється на ґрунті сьогоднішнього надскладного етапу державотворення в Україні.

Виклад основного змісту статті. Видатний український етнопсихолог, філософ мови, психолінгвіст О.Потебня вважав, що слово несе в собі не лише значення предмета, а й фіксує попередній досвід людства, його розвиток у слові. Мовна єдність найміцніше згуртовує націю, усе інше – вторинне.

Найбільш певна і єдина прикмета, за якою ми упізнаємо народ, і водночас “незамінна нічим і обов’язкова умова існування народу є єдність мови” [9, с. 187]. Як мова тотожна духу нації, так і духовність без мови існувати і розвиватися не може. Мова – духовна сутність народу, тож неприпустимим є створення таких умов, де не могла б вільно розвиватися мова нації. Денаціоналізація, на думку вченого, полягає в ослабленні або перериванні традицій народу, які відтворюються в мові, поява ж, розгортання “самостійної власної думки і збереження її за допомогою писемності надає рух народному життю” [10, с. 184].

...“Никакого українського язика не было, нет и быть не может!” – заявляв міністр внутрішніх справ царського уряду П.Валуєв у липні 1863 р. Того ж самого року було видано (у вигляді таємного циркуляра) закон про заборону релігійних, наукових і педагогічних публікацій українською мовою. Змушені дотримуватись його, етнографи навіть народні українські пісні мали записували французькою мовою або латиною...

І ці заборони почалися ще за царя Петра I, коли з 1720 р. вже не дозволялася публікація українською мовою навіть старих церковних книг. Царські заборони українських (україномовних) публікацій повторювалися з настирливою закономірністю: після репресивного валуєвського закону імператор Олександр II видає у 1876 р. Емський (від назви німецького містечка Емс, де він перебував на відпочинку) указ аналогічного змісту. У ньому категорично заборонялося ввозити і друкувати книги українською мовою, використовувати її для навчання у школах і навіть театральних виставах. У 1881, 1892 р. були прийняті подібні закони, мета яких – остаточно придушити українство й “українофільські” настрої.

Таким чином, до революції 1905 р. в Україні читати й писати українською мовою навчитися було майже неможливо, адже й надалі суворо заборонялося видавати будь-які літературні праці українським правописом. Та й після революції вибороти народні школи, де можна було б вчити дітей рідною мовою, українцям не пощастило. Ті ж, хто навіть закінчив

російську народну школу, читати українською не вміли, а літературна українська мова дуже відрізнялася від тієї мови, якою говорив народ. Лише на початку 1895 р. у галицьке видавництво “Зоря” почало друк російсько-українського словника за редакцією М.Уманця і А.Спілки, хоча “мусив би бути для наших земляків найпершим ділом” українсько-російський словник, бо та частина їх, що живе в Росії, і то лише освічені громадяни, “знають російську мову ліпше ніж українську” [8, с. 274].

На рубежі XIX–XX ст. в Україні склалася вкрай трагічна ситуація: народ в основній своїй масі був неписьменний. Численні верстви селянства, робітників та міщан за довготривалий період перебування під режимом російського абсолютизму майже втратили не лише національну свідомість, а й одну з ознак своєї ідентичності – мову. Лишався хіба що певний прошарок інтелігенції, яка свідомо підтримувала і боронила національні інтереси: в основному письменники, літератори, учителі, лікарі, адвокати й урядовці різних установ. Тому зброєю на шляху національного освідмлення людей освітньо-культурними шляхами постало в II половині XIX – на початку XX ст. тільки друковане слово: газета й книга.

Треба зауважити, що згідно з дослідженнями Д.Чижевського – видатного українського ученого, культуролога-славіста, філософа, літературознавця, лінгвіста, дослідника української і слов’янської літератур – у середині XIX ст. сфера вжитку української мови була значно ширша, ніж наприкінці того ж самого століття. Існують документальні свідчення учителів, викладачів вищих навчальних закладів, професорів різних галузей, що підтверджують: у 40-х рр. XIX ст. на своїх лекціях і в наукових студіях вони вживали саме українську мову, адже не досить вільно володіли російською. Мовою повсякденного вжитку в колах дрібної та середньої шляхти була українська мова. Українською спілкувалося й населення невеликих міст та містечок і, цікавий факт, навіть єврейське населення, якого історично в Україні жило багато, добре володіло мовою українського народу [11].

Тож логічним постає висновок: зростання імперських амбіцій Росії у другій половині XIX ст. та посилення політичного контролю, культурних і мовних обмежень українського народу як нації – перебувають у безпосередній залежності. За кілька десятиліть XIX ст. царизмом було заподіяно Україні більше моральної і духовної шкоди, ніж протягом усіх попередніх століть. Внутрішній потенціал української нації, її культура, життєдайні сили народу опинилися перед серйозною загрозою.

“Український народ, – писав С.Єфремов, – який і тепер відзначається своєю, скажу так, потенціальною здатністю до культури, своїм розумом та хистом, що живе на території од природи щедро обдарований – цей народ нині темний, затурканий, бідний. Нема в нього простору, щоб виявився прирожденний його хист, багата земля родить не йому, як не йому служать і здобутки новочасної культури... І тільки один лишився йому, дивному цьому народові, скарб од далеких прадідів. Цей скарб єдиний – то рідна мова й рідне письменство, тією мовою писане: обоє – як вираз його духової істоти, як символ його опрічності, як пам’ятка од минулого й надія на прийдущі, треба сподіватись – недалекі вже, часи... Так, тільки мова з письменством і залишилась у народу нашого із ним у всіх його злигоднях, показуючи, що живий ще той народ, і жити він хоче, і жити він може, і жити він буде...” [5].

Заборони рідної мови, культури, автентичних народних традицій мали не лише систематичний, а системний характер: українська мова на Московщині вважалася неповноцінним “наречієм” російської, а культура була зведена в площину побутово-етнографічної селянської естетики. То чи не природний інстинкт самозбереження нації “запустив” в Україні на межі XIX–XX ст. потужний рух національного злету і самоусвідомлення, максимального культурного – наукового і духовного – піднесення в особах геніальних творців того часу, який в українській історії вважається неперевершеним і донині...

Так, наприкінці позаминулого століття й у перші десятиліття минулого в Україні постав етап, який учені з точки зору духовних надбань і піднесення нації по праву називають етапом “інтелектуальної і культурної революції”. Напрацьовані в той час потужні теоретичні концепції, отриманий практичний результат, закріплені у студіях видатних мислителів П.Юркевича, М.Драгоманова, О.Потебні, І.Франка, Ю.Охоревича, Д.Овсянико-Куликовського, Б.Грінченка, М.Грушевського, С.Єфремова, В.Винниченка, С.Балея, М.Євшана, М.Зерова, В.Петрова (Домонтовича), Д.Чижевського, Д.Донцова, Ю.Шереха (Шевельова), гідно репрезентували Київську, Львівську, Харківську наукові школи України. Разом із плеядою видатних митців тієї епохи, твори яких позначав особливий естетизм і психологізм, ***відбулося історичне входження українства в загальноєвропейський культуротворчий контекст.***

Не останнє значення мало й те, що, на відміну від наддніпрянських українців в Галичині, умови для розвитку української мови, літератури, освіти, науки були легальними. Учасниками національного руху на Західній Україні ставали не лише представники світської демократичної інтелігенції, а й селяни і робітники, які перетворилися тоді на самостійну політичну силу. Східні та західні українці на зламі XIX–XX ст. вже мали спільну національну свідомість, засадничим чинником якої було усвідомлення етнічної, географічної, мовної єдності. Галицькі українці сприйняли усталену для наддніпрянців назву “Україна”, “українець”, а тодішня українська мова на основі галицько-польського діалекту доповнювалася літературними північно-центральними (київсько-полтавськими) мовними елементами і семантичними зворотами.

Творчість українських письменників також слугувала розвіюванню культурного роз’єднання політичних частин єдиного народу і на початок XX ст. фактично знищила існуючий кордон, працюючи для обох частин України. “Поza письменством, – підкреслював С.Єфремов, – не маємо ще й тепер іншого джерела, щоб спізнати духову, моральну й

інтелектуальну істоту нашого народу. Через те доля українського письменства ставить нам перед очі в сконцентрованій формі долю всього народу нашого, як матеріальний згусток тієї незваженої потенціальної сили, якої невичерпний запас має в собі народний організм. Історія письменства українського – це виборна частка духового життя народного, що дає найдужчі докази національної індивідуальності народу, його безперечного права на існування й розвиток, його самостійності серед інших, близьких і далеких, народів” [6, с. 11].

У перші роки ХХ ст. виник новий інтерес до української писемності, збільшилася кількість україномовних видань. Після революції 1905 р. та до офіційного скасування спеціальних для України цензурних законів 1876, 1881, 1892 р., на підставі тимчасового закону про пресу від 24 листопада 1905 р. (за іншими даними 24 березня 1906 р.), утворилася нова царина – українська періодична преса. Значна кількість тогочасних тематичних видань, численні журнали, газети, часописи, більшість з яких почала видаватися саме українською мовою [2; 3], свідчить про суттєвий поступ українського літературного слова.

Але з початком Першої світової війни вибухає й “новий виток скаженої шовіністичної нетерпимості з боку російських політичних кіл... Влада скористалася тим, щоб заборонити всі українські громадські і культурні організації” [1, с. 550]. Коротка й надзвичайно плідна для українства історична доба (1906–1914) захлинулася й настав черговий період культурного і духовного застою (1914–1917). Проте загальмована видавнича справа почала активізуватися після відомих з історії подій 1917–1918 рр. А після проголошення Української Народної Республіки Міністерство народної освіти в Києві замовило українським видавництвам сотні тисяч підручників рідною мовою для вжитку в народних школах. Та і цей час був надто коротким для української незалежної держави і чи не останньою хвилиною свободи, що охопила тоді Україну.

Проте межа ХІХ–ХХ ст. стала все ж таки тим знаковим етапом, коли всі культурні й суспільно-політичні процеси свідчили про постання нової української нації в її загальноісторичному, геополітичному – європейському – контексті. Згуртоване ідеєю свідомого національно-культурного поступу, з розвиненими формами літератури і мистецтва українство з тієї пори вже претендувало на гідну і визначну роль у просторі цілої Європи. Науковий і духовний потенціал України “в особах своєї інтелігенції” (В.Винниченко) втілювався у творенні нової культурної свідомості.

Період української історії, коли програма мовного коду була ледь не зруйнована, мало не призвів до тотальної втрати національної ідентичності, а звідси – до етнічного і культурного небуття. Етнонаціональне відродження початку ХХ ст. стало можливим завдяки об’єктивним відтворюючим чинникам життєздатності нації і тим мовно-культурним осередкам, що зберігалися в Україні з кінця ХІХ ст. Саме тоді, як уже було зазначено, набули наукової і культурної ваги найзначніші естетико-психологічні, літературознавчі, мовознавчі, художні концепції багатьох видатних українських учених, митців, критиків, письменників, перекладачів, теоретичне значення яких важко переоцінити навіть з погляду історичної перспективи.

Отож тісний зв’язок мови з духовним світом нації утворюється протягом століть її існування. Занурений у свідомість і пам’ять “соціокод” народу з’єднує міцним ланцюгом практичне буття українства та його чуттєво-іраціональні відмінності. Звідси – художньо-образна цілісність українського національного колориту, наша ментальна специфіка. “Становлячи пріоритетну цінність, – зазначає В.Москалюк, – естетичний феномен української мови реалізує національні вартості, без яких наш народ не може бути мислимим у світовому просторі. Домінанта національної мови визначає естетику національного буття, обумовлює можливість вирізнення її інваріантної суті серед загальної мовної картини світу” [7, с. 9]. Культурний простір українців, як власне й усіх інших народів, виникає і розвивається лише за посередництвом

вербальної ідентифікації і самоусвідомлення. Викривлення і штучні заборони вільного мовного обігу здатні зруйнувати спадковість поколінь, традиції, ідеали національної спільноти.

Як об'єкт наукового аналізу мовна проблематика та її співвідношення з буттям етносу мають студіюватися в національно-культурному зрізі/вимірі. Феномен мови, “мовна свідомість народу” (В.Гумбольдт) повсякчас позначені творчим динамізмом, духовним поступом нації. Інтелектуальне й духовне осягнення світу здійснюється завдяки сталій мовній концепції, яку сповідує народ. Мова постає символом “солідарності” (Е.Сепір) тих, хто нею спілкується, фактором визнання універсальних духовних цінностей, виявом свідомо здійсненого особистісного вибору та власного індивідуального зростання. Мовна естетика (або – естетика мови) втілилася повною мірою у наукових працях П.Юркевича, В.Дільтея, О.Потебні, В.Соловйова, І.Франка, І.Огієнка, Д.Донцова, М.Гайдегера, Д.Чижевського, М.Бахтіна, Р.Якобсона.

Саме мова є максимально об'єктивним, фундаментальним і при цьому аутентичним та унікальним чинником національного світобуття, провідним “етнокультурним орієнтиром” (В.Москалюк), ціннісним змістом генотипу народу. На думку дослідниці, “виявити естетичний світ нації у максимально можливій його повноті можна лише мовою...” [7, с. 2]. Мова “являє собою історично-специфічний тип національного естетичного світу, є відображенням онтологічного поля національної культури” [7, с. 20]. Естетизм, мелодійні та семантичні особливості української мови і культури занурені в психіку людини, у загальний менталітет народу. Вільний обіг рідної мови є одним із необхідних і обов'язкових смислоутворюючих чинників культурного буття і поступу нації.

Ще О.Потебня, переймаючись проблемами мовної дискримінації в Україні XIX ст. та її наслідками – втратою національної ідентичності, – точно діагностував тогочасний стан речей: “Для народу, що піддається денаціоналізації, природним перебігом справ створюються несприятливі умови

існування, що витікають з розумової підпорядкованості, котра буде тим сильнішою, чим менше гноблений народ готовий до засвоєння мови гноблячого” [10, с. 172]. Та при цьому обов’язково буде мати місце й зворотний процес, деструктивний для шовіністично орієнтованої нації. О.Потебня феноменально спрогнозував: **“Народність, що поглинається іншою, вносить у цю останню початки розпаду, котрі, звичайно, будуть мати по собі помітні результати тим швидше, чим чисельнішою й моральнісно сильнішою та своєріднішою є народність, яка поглинається, і навпаки”** (курсив наш. – І.В.) [10, с. 172]. Тим часом єдино продуктивним і природним шляхом, на думку харківського дослідника, мав би бути не процес асиміляції, а лише процес “взаємного збудження” народів, їхнє обопільне пристосування. За аналогією з органічним впливом однієї людини на іншу, коли цей вплив справляється не шляхом *витіснення* однією особистістю іншої, а власне – пробудженням її до нової плідної діяльності [10, с. 173–174].

Усвідомлюючи тодішні загрози для національної ідентичності народу, О.Потебня зважав на такі факти: по-перше, царат свідомо обмежував можливість народу, який потрапив у політичну, економічну, культурну залежність, здобувати освіту. Адже “освічена людина незрівнянно більш стійка у своїй народності, ніж простолюдин”. По-друге, свідомо заборонявся будь-який обіг друкованого слова (особливо за умови відсутності навіть початкової письменності), що гальмувало творення і розвиток не лише літератури, а й усіх інших видів мистецтва, і звідси – національної культури. Тоді як навіть “цивілізація не лише сама по собі не нівелює народностей, але сприяє їхньому зміцненню”, поезія розвивається у багатоманітності усього людства [10, с. 175].

О.Потебнею висловлені й надзвичайно глибокі думки щодо значущості феномену мови як для окремої людини, так і для цілого етносу: “Якби мови були лише засобами означення думки вже готової, утвореної поза ними, ... різниця між мовами – лише зовнішня, а прив’язаність до своєї мови справою звички,

позбавленої глибинних основ, – то люди почали б змінювати мову з тією ж легкістю, як змінюють плаття” [10, с. 162]. Роздумам корифея в дослідженні мови був притаманний психологізм найвищого гатунку: *“Люди, за правилом, добровільно не відмовляються від своєї мови, між іншим у силу безсвідомого страху перед спустошенням свідомості”* (курсив наш. – I.B.) [10, с. 172]. При цьому, вважав О.Потебня, кожному з нас для досягнення власних життєвих цілей *“достатньо лише відчувати себе частиною свого народу і користуватися цим...”* [9, с. 187]. Замислимося...

В умовах нинішнього надскладного етапу буття України, кризи влади, втрати до неї довіри з боку населення значно ускладнився процес збереження культурних цінностей нації, її повернення у загальноєвропейський контекст. Але, як зазначала свого часу Маргарет Тетчер, національні особливості кожного європейського народу мають залишатися визначальними навіть за умови тотальних процесів глобалізації. Лише сильна нація, що піклується про свої державні інтереси, є безпечною і *“вигідною”* для своїх сусідів.

Отже, очевидно: збереження рідної мови як державної є необхідною умовою збереження культури нації. Зрозуміло і те, що в ситуації, у якій опинилася сьогодні Україна, потрібно дбати і про дотримання мовного паритету різних категорій населення. Державна політика покликана гарантувати і забезпечувати повагу до мов різних представників національних меншин України, вимагаючи натомість шанобливого ставлення до мови, культури, національних символів країни. Цьому має сприяти збалансована мовна політика, орієнтована на обіг єдиної державної мови як базового культурно-національного чинника і об’єднуючого важеля для всього суспільства.

Однак повсякчас спостерігаємо загрозливі тенденції нівелювання україномовного простору, розмивання контурів мовного і культурного осередків, руйнації національної ідентичності громадян. Етнічні особливості українського народу знову опиняються під загрозою, а особистість як єдине джерело національної – інтелектуальної, культурної, політичної – еліти

втрачає свою істинну вартість. Це тим більш прикро, що протягом усього періоду незалежності України мовна проблематика залишається предметом беззастережних спекуляцій і як прихована зброя знову й знов використовується на свій кшталт антиукраїнськими політичними силами під час виборчих кампаній.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Неоформлена законодавчо політика двомовності в Україні в трагічний для народу й держави час є небезпечною з точки зору втрати національної ідентичності й державно-територіальної цілісності. Необґрунтовані гасла тих політиків, які спекулюють на питанні надання статусу другої державної російській мові, здатні спричинити (і сьогодні, на жаль, це вже реалії життя) розкол у державі та її подальшу федералізацію. Водночас українці споконвічно були і залишаються “титульним етносом” на своїй історичній території, мононацією, адже більше 60% населення вважають себе українцями. І хоча процес перетворення території на державу, а населення – у політичну націю триває, без культурного етносоціального підґрунтя, без виважених і мудрих законів у царині публічного управління він навряд чи буде успішним. І тому, на жаль, ще не скоро україномовна тематика втратить для нас свою актуальність, як це є в більшості демократичних країн світу.

Список використаних джерел

1. Баган О. Місія неокласики (До історії формування естетичної концепції Миколи Зерова) / О. Баган // Микола Зеров. Українське письменство XIX ст. Від Куліша до Винниченка: Лекції, нариси, статті. – Дрогобич, 2007. – С. 545–564.

2. Вернудіна І. В. Видавнича діяльність початку XX століття як специфічно українська форма культуротворення / І. В. Вернудіна // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності : зб. наук. пр. ; відп. ред. : М. М. Бровко, О. Г. Шутов. – К. : Видавн. центр КНЛУ, 2010. – Вип. 25. – С. 452–459.

3. Вернудіна І. В. Українська періодична преса в контексті літературно-мистецьких течій межі ХІХ–ХХ сторіч / І. В. Вернудіна // Гуманітарний часопис : зб. наук. пр. – Х. : ХАІ, 2010. – № 1 (22). – С. 133–140.

4. Винниченко В. Одвертий лист до М. Горького // Винниченко Володимир. Публіцистика / упоряд. і ред. В. Бурбела. – НьюЙорк ; К., 2002.

5. Єфремов С. Історія українського письменства. Передмова [Електронний ресурс] / С. Єфремов. – Режим доступу : [http:// www.utoronto.ca/elul/Main-Ukr.html](http://www.utoronto.ca/elul/Main-Ukr.html)

6. Єфремов С. Історія українського письменства / С. Єфремов. – Вид. 4-ге. – Т. І. – Мюнхен, 1989.

7. Москалюк В. М. Проблема мови в естетичному світі українства : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : спец. 09.00.08 – естетика / Москалюк В. М. – Луганськ, 2010. – 38 с.

8. Народ // Номер 17. – Львів 20 авг., 1895.

9. Потебня А. А. О национализме / А. А. Потебня // Мысль и язык. – К. : Синто, 1993.

10. Потебня А. А. Язык и народность / А. А. Потебня // Мысль и язык. – К. : Синто, 1993.

11. Чижевський Д. Історія української літератури [Електронний ресурс] / Д. Чижевський. – К. : Вид. центр “Академія”, 2003. – 568 с. – Режим доступу : <http://izbornyky.org.ua/chyzh/chy19.htm>

References

1. Bahan O. Misiiia neoklasyky (Do istorii formuvannia estetychnoi kontseptsii Mykoly Zerova) // Mykola Zerov. Ukrain's'ke pys'menstvo KhIKh st. Vid Kulisha do Vynnychenka: Lektsii, narysy, statti. – Drohobych, 2007.

2. Vernudina I.V. Vydavnycha diial'nist' pochatku KhKh stolittiaiak spetsyfychno ukrains'ka forma kul'turo tvorennia // Aktual'ni filosof's'ki ta kul'turolohichni problemy suchasnosti, Zbirnyk naukovykh prats' / Zb. nauk. prats', vypusk 25 / Vidp. red.: M.M. Brovko, O.H. Shutov. – K.: Vydavnychyj tsentr KNLU, 2010. – Ts. 452-459.

3. Vernudina I.V. Ukrains'ka periodychna presa v kontekstiliteraturno-mystets'kykh techij mezhi KhIKh-KhKh storich // Humanitarnyj chasopys: Zbirnyk naukovykh prats'. – Kharkiv: KhAI, 2010. – № 1 (22). – S. 133-140.

4. Vynnychenko V. Odvertyj lyst do M. Hor'koho // VynnychenkoVolodymyr. Publitsystyka / Upor. i redaktor V. Burbela. – N'iu-JorkKyiv, 2002.

5. Yefremov S. Istoriiia ukrains'koho pys'menstva. Peredmova // <http://vvv.utoronto.tsa/elul/Main-Ukr.html>

6. Yefremov S. Istoriiia ukrains'koho pys'menstva. – Vyd. 4-te, t. I. – Miunkhen, 1989.

7. Moskaliuk V.M. Problema movy v estetychnomu svitiukrainstva: Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia dokt. filos. nauk: spets. 09.00.08 – estetyka. – Luhans'k, 2010. – 38 s.

8. Narod // Nomer 17. – L'viv 20 avh., 1895.

9. Potebnia A.A. O natsyonalyzme // A.A. Potebnia. Mysl' yazyk. – K.: Synto, 1993.

10. Potebnia A.A. Yazyk y narodnost' // A.A. Potebnia. Mysl' yazyk. – K.: Synto, 1993.

11. Chyzhevs'kyj D. Istoriiia ukrains'koi literatury. – K.: Vyd. tsentr “Akademia”, 2003. – 568 s. // <http://izbornyk.org.ua/chyzh/chy19.htm>